

ספנות

עצת יין פני

עורך: עידו בסוק
מערכת: ד"ר מאיר
פרץ, לילך דולברג,
יונה כהן, שרה מיזל,
סילווייה ברנדייס,
חיימה פלג, יפה
קסלר, חנה שניידר,
מינה ענברי

למורים בכיתות המשך לעולי אתיופיה

גיליון ז • אלול תשנ"ג • ספטמבר 1993

ריכוז

גיאוגרפיה

אימון בהבנת המפה

די להבין מפה בכלל, צריך להבין את מושג ההקטנה (אפילו אם אין מקנים את מושג קנה-המידה). ייתכן שניתן, בשלב ראשון, לעשות זאת על ידי הסבת תשומת ליבו של התלמיד להבדל בין ראיית דברים מקרוב לבין ראיית הדברים מרחוק או מלמעלה - אז נתפס האובייקט רק בקוויו העיקריים או היכלליים. כמו כן, על התלמיד להבין את משמעותם של 'סמלים', דהיינו סימנים מוסכמים המופיעים במפה. בעיה נוספת: היחס בין הכיוונים במפה כפי שהיא תלויה בכיתה לבין הכיוונים שעל התלמיד לקבוע בימציאות.

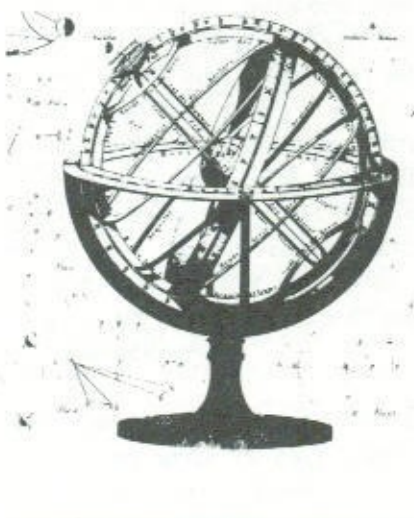
אנחנו מציעים לטפל בנושא המפה תוך דירוג המתבסס על מעבר מרשימים, בעלי מורכבות גדלה והולכת, אל המפה ממש.

שלב א: אפשר להתייחס תחילה למשמעותו של המושג 'תרשים' על-ידי הבאת דוגמאות המוכרות לתלמידים - למשל, אנשים ובעלי-חיים המשאירים עקבות בהליכתם: העקבות של הגוף או כפות הרגליים הן בעצם התרשים.

לאחר מכן, יש לעסוק בהבחנה בין מבט (אל ה)צד למבט מלמעלה. אפשר לעשות זאת על ידי הבאת גופים הנדסיים לכיתה: גליל, קוביות וכו'. את ההבדל בין שני הימבטים נמחיש על ידי הצגה תחילה של העצם בעל הצורה ההנדסית לעיני

ובעצם גם מיבשת ליבשת; בחילוצם בימצע שלמה וכן בהתמודדות כיום עם בעיית הפלשמורה מעורבת לפחות עוד מדינה, אף היא מיבשת אחרת, ארצות-הברית. ברור שעל המורה לארגן את השמות וההתרשמויות הקשורים בכך באופן שיקנה לתלמיד גם מושגים בסיסיים על מפת העולם, חלוקתו ליבשות וכו'. ולבסוף, ראוי להתמודד בכיתה עם מושגים העולים בחזרות שבכלי התקשורת והמגיעים אל תודעה של העולים. המדינות השכנות לישראל - איזור, 'שטחים', סיכוכי גבולות וכד'.

כמקובל באולפנים בכלל, ובאולפן לעולים מאתיופיה בפרט, אין מדובר רק בהקניית ידע לשמו או במילוי צרכים מעשיים גרידא, אלא המורה ישתמש בנושא התוכן הזה הן להעשרת אוצר מלים ולחיוזק תבניות דיקדוקיות (הולך/למ, רחוק/מ/קרוב ל וכו') והן לחיוזק מיומנויות חשיבה (התמצאות בחלל ובזמן, הבנת הקשר בין מפה 'סכמאטית' למציאות, משמעותו של קנה-מידה).



בקודת מוצא

רוחות השמים

העיסוק בגיאוגרפיה בכיתות המשך לעולים מאתיופיה - המקומית הארצית, האזורית, אך גם העולמית - נראה לנו חשוב ביותר, הן מטעמים 'מעשיים' והן מטעמים של טיפוח החשיבה והקניית מושגים חיוניים. באשר לגיאוגרפיה של תחומי מדינת ישראל, יש כאן מילוי של כמה צרכים שהעולה עצמו חש יפה בקיומם: ראשית, הצורך לרכוש את מושגי הכיוון כפי שהם נתפסים ומנוסחים בחברה שאליה הוא מגיע (דרום, צפון, דרומה וכו') ואת יחסותם של מושגים אלה, ובעקבות זאת להכיר את המצוי בארץ מצפון/מדרום/ממערב/ממזרח לו במקום שבו הוא גר או במקום שאליו הגיע לצורך כלשהו. להתמצא, המותנית, במידה לא מעטה, בעולם העירוני והנוקס לאמצעי תעבורה מכאניים, ב'הפשטות' ולא רק ביאינסטינקטים, היא אפוא צורך של ממש אצל העולה שמפת זיקותיו החברתיות התרחבה מאוד בארץ ואינה מרוכזת עוד בכפר בודד או בכמה כפרים סמוכים.

לאחרונה הפכה ההכרה וההבנה של אופי האזורים השונים בארץ לצורך מעשי לעולה גם מסיבה אחרת: עקב תוכנית המשכנתאות החדשה, העולים מאתיופיה מתחילים להיפרד מריכוזי הקארוואנים ועליהם להחליט באיזה יישוב ובאיזה איזור הם מעדיפים לגור.

אולם לא רק היישוב הבודד, האזור שבו נמצא יישוב המגורים ומרחבי מדינת ישראל נוכחים כיום באופן ממשי בעולמם של העולים מאתיופיה. הם עלו מארץ לארץ

לימוד המפה ככלי לשוני

באמצעות תרגילי התמצאות במפת מדינת/ארץ ישראל (ובכיתות מתקדמות יותר, גם מפת העולם), ניתן להשיג גם מטרות לשוניות ייגילות. להלן מספר הצעות לתירגול משפטים קצרים שבהם תיאורי מקום (במובן הדיקדוקי - על יד, בין...לכין), מ, ב וכו'.

זוגמאות לתרגילים:

חקף בעיגול את התשובה הנכונה: - באר (שבע נמצאת 1) בגליל (2) בנגב (3) במישור החוף; תל אביב נמצאת (1) במרכז (2) בדרום (3) בצפון (אן, בתבנית מורכבת יותר: (1) במרכז הארץ (2) בדרום הארץ (3) בצפון הארץ);

אשקלון נמצאת (1) על יד הגבול עם מצרים (2) על יד הגבול עם לבנון (3) על יד הגבול עם ירדן;

טבריה נמצאת (1) על יד הכינרת (2) על יד הים התיכון (3) על יד ים המלח; חזרה נמצאת (1) בין תל אביב לחיפה (2) בין אשדוד לקריית גת (3) בין חיפה לטבריה. אפשר לטפל במלות היחס גם על ידי תרגיל של התאמת שאלות ותשובות (התלמיד צריך למתוח קו בין השאלה לתשובה המתאימה).

אפשרות נוספת - **היישוב/מציג את עצמו/והתלמיד צריך לסמן את התשובה הנכונה:** אני עיר גדולה במרכז הארץ, על יד הים - (1) חיפה (2) תל אביב (3) באר שבע.

תרגילים 'חצי פתוחים', שבהם על התלמיד להשלים את התשובה בכוחות עצמו תוך שהוא מלאתר את המקומות במפה. מלות היחס מכוונות את התשובה: (1) טבריה נמצאת ב _____ (גליל/צפון הארץ) (2) חדרה נמצאת על יד _____ (נתניה) (3) נתניה נמצאת בין _____ (חדרה) ל _____ (תל אביב).

שאלות פתוחות - המורה שואל והתלמיד יכול להשתמש בכל אחת ממלות היחס שתורגלו קודם לכן: איפה נמצאת עפולה? איפה נמצאת צפת? איפה נמצא ים כנרת? וריאציה לשאלות פתוחות - תלמיד שואל תלמיד.

בכיתה מתקדמת יותר, אפשר לתרגל גם את ה' המגמה: איך אומרים במקום (1) לכיוון מזרח (מזרחה) (2) לכיוון מערב (3) לכיוון ימין (4)

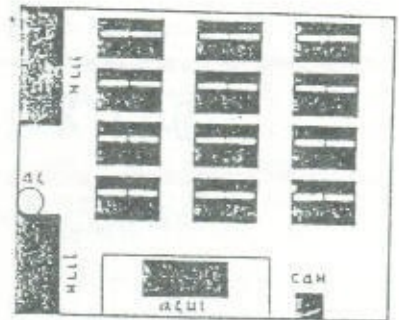
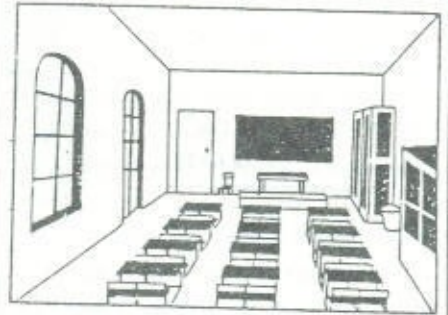
מדיבור על 'מזרח' ו'מערב', כי קל יותר להסביר זאת, גם מבחינה לשונית (על ידי קשירה למלים מוכרות לתלמידים: לזרוח, ערב). הוא ישאל את התלמידים: **מאיזה חדר בדירה (שלכם) רואים את השמש זורחת? מאיזה חדר רואים את השמש בערב?** לאחר מכן יקנה את שני הכיוונים האחרים. אפשר אחר-כך לפתח שיחה: **איך הכיוונים של הדירה (לאן פונה כל חדר) משפיעים על חום/קור, אור/חושך (אפלה), איפה ממוקמים חבלי הכביסה, איך מרגישים בדירה בעונות השנה השונות?** אפשר להזכיר את תפילת היהודי כשפניו לירושלים (זלפאתי מזרח קדימה...!). **לאיזה כיוון הפנו את הפנים באתיופיה? ובמקומות שונים אחרים?**

שלב ד: עבודה על תרשים השכונה/היישוב (שבו גרים התלמידים). את המבט מלמעלה אפשר להשיג על ידי עלייה למקום גבוה שממנו ניתן להשקיף על השכונה/היישוב או להשתמש בצילומים (גם צילומי אוויר). בעקבות המבט מלמעלה, אפשר לנסות לשרטט עם התלמידים מפה סכמאטית, המראה את הכבישים, ריכוזי הכתים, מבני הציבור הבולטים, האולפן.

שלב ה: מגיע תור תליית המפה - מפת הארץ (תוך הסבר שבמפה, הצפון תמיד למעלה). ניתן להתחיל שלב זה בשיחה עם התלמידים על חוויותיהם מהטיסה לארץ. **מה הם ראו מהמטוס כשטס בגבהים שונים?** המורה יכול להציג מפות מסוגים שונים: צילום מלוויין של הארץ; מפה פיזית של הארץ. הוא ישאל: **מה רואים ומה לא רואים** (בכל מפה)? **מה ההבדל בין המפות?** אחר-כך ניתן להקנות הבנה של משמעות צבעי המפה במפה פיזית. לחיזוק הטיפול בנושא אפשר להביא מפת תבליט וכן להביא לכיתה מפה אילמת ולבקש מהתלמידים לצבוע את הגבהים השונים. המורה יכול לבחון את הבנת התלמידים על ידי תרגילים המתייחסים ליישובים מוכרים להם: **(אזור) ירושלים בצבע חום - באיזה גובה היא?** וכו'. לאחר מכן יש לעבור להבנת הסימנים במפה - של כבישים, מסילות ברזל, יישובים, נחלים, גבול וכו'. התירגול המתאים: **איך עוברים מיישוב x ליישוב y? מישראל למצרים?**

שלב ו: אזורי הארץ - הבחנה בין האזורים בעקבות מה שדובר בו בשלב הקודם: גבהים, וכן אקלים, צמחייה, צורות התיישבות. (ראו עוד להלן).

התלמידים, ואחר-כך שירטוט שלו על גבי נייר. מה שמתקבל על גבי הנייר, התרשים (המראה את השטח ללא מימד עומק), הוא תוצאת המבט מלמעלה.



לאחר מכן נעבור לעניין ההקטנה: ניקח חפץ גדול במיוחד, שאינו נכנס לדף, וננסה לשרטט אותו. נגיע עם התלמידים למסקנה שכדי לצייר או לשרטט אותו, צריך להקטין אותו. ואם נרצה לשרטט כיתה! המורה יראה לתלמידים ציור של כיתה לעומת שירטוט שלה, כדי להעמידם על ההבדל בין ציור לתרשים.

שלב ב: המטרה - להבין תרשים דירה (מן הסוג שמקבל קונה דירה ובו ניתן לראות את שטח הדירה, הכיוונים וכו'). כהקדמה, הוא יבקש מאחד התלמידים לתאר את דירתו. המורה ייקח גיליון גדול וישרטט עליו את הדירה המתוארת, תוך הדגשה שהוא משרטט רק את הרצפה (החלונות והדלתות משרטטים כקווים, לא כשטחים). תוך כך הוא ישתמש בביטויים גדול מ..., קטן מ..., רחב, צר, כדי להבהיר את יחסיות הגודל בין התרשים לבין הדירה האמיתית. הוא ישאל את התלמידים: **האם הדירה שבשירטוט גדולה כמו הדירה של...?** אפשר להמשיך ולעשות עבודה דומה ביחס לתרשימי דירות המתפרסמים בעיתונים.

שלב ג: רצוי שבכיתה יהיו תלויים כבר שמות רוחות השמים (הכיוונים), כל שם על הקיר המתאים בכיתה. תיערך שיחה עם התלמידים על דירותיהם - בנושא כיוונים. המורה יתחיל

לכיוון הבית שלך.

- ניתן לשלב את תבנית מ... ל... עם ה' המגמה:
- 1) אברהם נוסע מתל אביב לחיפה - הוא נוסע _____ (צפונה).
 - 2) אברהם נוסע מתל אביב לאשקלון - הוא נוסע _____.

רצוי לתרגל גם את צירוף היחס 'קרוב ל/ רחוק מ'. התלמיד יתבקש להשלים את החסר: 1) אשדוד נמצאת _____ (קרוב ל) אשקלון ו _____ (רחוק מ) קריית שמונה
2) בית שמש נמצאת _____ צפת וירושלים.

מתאים לכיתה חזקה יותר - הצירוף של כיוון עם ל: תל אביב נמצאת _____ (מדרום ל) נתניה ו _____ (ממערב ל) ירושלים.

דרך נוספת לתירגול אותם יסודות דיקדוקיים היא בשילוב נושא הגיאוגרפיה בנושא מקובל נוסף, כגון **נושא המשפחה** - התלמיד יאתר במפה את המקומות ויתאר: יש לי קרובים (אח/הורים/דוד) ב-, ההורים שלי גרים ב-, אני רוצה לגור ב-, או **נושא הנסיעות** - איך נוסעים מחדרה לאשקלון? איך מגיעים ממקום למקום שאליו ניתן להגיע בדרכים חלופיות?

הכרת העולם

חשוב שהעולים יקבלו ידע כללי על מבנה העולם ומיקומה של ישראל בו. ההנחה הכללית: העולה קולט מושגים שונים מן ה'אקסט' (ברדיו, בקריאה בעיתון בכיתה). אם הידע שקלט לא יאורגן, המידע יישאר אצלו תלוש ובלתי ניתן לשימוש ויישום.

חשוב שהמורה יעביר לתלמידים את המסר שיכל העולם הוא כבר אחד קטן, כל המדינות מקיימות קשרים ביניהן בתחומים שונים, ואנשים נוסעים ומבקרים במדינות שונות. ישראל ואיתופיה הן חלק מ'קהילה' שלמה.

עזרים: העבודה בכיתה תיעשה תמיד בעזרת גלובוס או מפת העולם.

תכני ידע: העולם הוא עגול; שמות חמש היבשות; איפיון כל יבשת בקצרה; חלוקת כל יבשת לארצות המופרדות ביניהן על ידי גבול טבעי או מלאכותי (לתת הסבר ודוגמאות); ציון 3-5 המדינות החשובות בכל יבשת;

איפיוני הקוטב הדרומי והצפוני; דרכים לתעבורה מארץ לארץ; המזרח התיכון - ישראל ושכנותיה.

דרכי עבודה בכיתה: המורה יסביר תחילה את הנושא, יחלק לתלמידים קטעי קריאה משוכתבים ותמציתיים בנושא. הוא יבדוק בעליפה את הבנת התלמידים בחומר. לאחר מכן, ניתן להפעיל את הלומדים בדרכים אלו: - חלוקת מפות אילמות כדי לבדוק את יכולתו של הלומד לזהות יבשות וארצות ביבשות אלה. - השמעת משפטי חדשות מוקלטים, שבהם מוזכרות ארצות שונות, ואיתור המדינה יחד עם הלומדים במפת העולם או במפות אישיות המצויות בידי הלומדים.

ישראל -

אזורים וצורות התיישבות

אזורי הארץ בחלוקת רוחב ואורך

לצורך עיסוק באזורי הארץ, יש להתבסס, כמובן, על הכרה קודמת עם משמעות המפה וצורתה, הכרת הכיוונים, גבולות הארץ, שכנותיה של ישראל (ראו במפורט הסעיף לעיל על 'אימון בהבנת המפה'), ימים ונחלים, שמות ערים ויישובים מרכזיים, עונות השנה (ומזג האוויר ומעלות החום הקשורים בהן), תבניות כירחוק מ/קרובלי: לאחר שהתלמידים כבר קנו מושגים בסיסיים ורקעי, אפשר לעסוק בנושא חלוקת הארץ לאורך ולרוחב. גם נושא זה ניתן לקישור למזג האוויר (היעד הסופי: יכולת של התלמידים לקשר בין כל אזור למעלות החום הרגילות בו).

אנו מציעים לחלק תחילה את מפת הארץ לשלושה חלקים: דרום, מרכז, צפון, כדאי להתחיל במקום שבו הלומדים גרים (אז יהיה להם קל יותר להבין במה המדובר). ניקח, לדוגמה, תלמידים המתגוררים באזור הנגב: נתחיל בלימוד המלה דרום והמלה הנרדפת לה 'ענב'; נראה היכן נמצא האזור במפה ונאפיין אותו מבחינת כמות התושבים, מזג האוויר, מצב התעסוקה. אחר-כך נעבור לאפיין בדרך דומה את המרכז (מישור החוף, השרון והשפלה, יהודה ושומרון), ואת הצפון (הגליל, העמקים, רמת הגולן).

ניתן, כמובן, רק את האיפיונים המרכזיים והמשמעותיים ביותר: הנגב פחות מאוכלס מהמרכז, בנגב יורדים פחות גשמים מאשר בצפון, הגליל (הצפון) 'ירוק' יותר מהדרום, מפני ש...
ראוי לזכור שהעולים מאיתופיה היו

ברובם חקלאים, ולכן ניתן בהחלט לעניין אותם בנושאי אקלים, צמחייה, אפשרות התיישבות וכיו' - בתנאי שדרך ההוראה תהיה מוחשת ומובנית.

דוגמאות לדרכי עבודה:

תרגילי נכון/לא נכון: 1) בצפון הארץ (בגליל) יש הרים גבוהים 2) הצפיפות של האוכלוסייה בשפלה ובמישור החוף גדולה מצפיפות האוכלוסייה בדרום 3) מזג האוויר בנגב דומה למזג האוויר בעמקים וכיו'.

אפשר להביא לכיתה גלויות שבהן מצולמים אתרים ונופים מאזורים שונים בארץ - החרמון, הכינרת וכד'. נשאל את התלמידים: באיזה אזור נמצא ה...?

אפשר 'לשחק' עם התלמידים בפאזל של חלקי הארץ; לבקשם למלא מפה אילמת.

ניתן להביא לכיתה הקלטה מ'שבשבת' או את צילום המפה של מעלות החום מהעיתון או הקלטה מהרדיו של הודעה על הטמפרטורות ומזג האוויר הצפוי.

דוגמה לדף של מפה מוסברת - אזור הנגב:



צורות התיישבות

נתרכז בשלוש צורות התיישבות: עיר, מושב-כפר, קיבוץ. איננו גורסים דווקא שיש לספר לעולים על העיר החדשה הראשונה בארץ, הקיבוץ הראשון וכיו' כדגמים של צורות ההתיישבות, אלא רצוי לאתר דוגמאות של צורות התיישבות אלה באזור הקרוב למקום מגוריו של התלמיד, ולפיהן להגדיר את צורת ההתיישבות. (למימד ההיסטורי, ימי היה הראשון, כדאי להתייחס רק בסיכום הנושא, וגם אז בקצרה).

לאחר שנבחרו המקומות המתאימים, כדאי שהמורה ייצור קשר עם מזכירות הקיבוץ/המושב/העירייה ויברר אצלם

תושבים, באופקים יש הרבה מאוד עולים חדשים, שדרות, אופקים, קריית גת ונתיבות הן ערי פיתוח וכו'.

בעיה חשבונית -

כרטיס נסיעה באוטובוס מאופקים לבאר שבע עולה 7 ש"ח. ילד עד גיל 5 לא צריך לשלם (פטור משלום). שני ילדים קטנים חייבים (יחד) בכרטיס אחד. כמה צריכה לשלם משפחה: זוג הורים (אבא ואימא), ילדה בת שמונה, ילד בן 7 שני ילדים בני 5 ו-3, ותינוק בן שנה? כמה הם צריכים לשלם לנסיעה הלך ושוב (מאופקים לבאר שבע ובחזרה)?

תרגיל בהבעה -

אתה פוגש באופקים אדם שאתה יכול לדבר איתו רק עברית. ספר לו מה טוב באופקים.

התמצאות במרחב -

התלמיד מקבל מפה חצי אילמת. עליו לסמן בה את מקומה של אופקים, את ארבע רוחות השמים (הכיוונים) ולסמן בעיפרון כיצד ניתן לטייל (בקו אווירי) מאופקים לצפת דרך תל אביב.



© כל הזכויות שמורות
 לאנף לחינוך מבוגרים, משרד החינוך והתרבות
 הוצאה לאור: מחלקת הפירסום,
 משרד החינוך והתרבות
 עיצוב: לילי שר
 סדרצילום: כספית

הדגמה לטיפול בצורת התיישבות

כדוגמה בחרנו בעיר פיתוח - אופקים, שבה מתגוררים כיום לא מעטים מעולי אתיופיה. נציג תחילה את הטקסט שייקרא בכיתה (הוא אינו מלא וניתן להרחבה).

הקדמה: בשנים הראשונות של המדינה הגיעו לארץ ישראל הרבה עולים חדשים. היה צריך לבנות להם בתים (דירות למגורים) ולמצוא להם מקומות עבודה. באזור הנגב (הצפוני), בין אשקלון לבאר שבע, הקימו אז כמה יישובים שנקראו בשם 'עיירות פיתוח'. אלו היו ערים קטנות שצריך היה לבנות ולפתח עם הזמן. כאלה היו שדרות, נתיבות, אופקים, קריית גת. אופקים נמצאת במרחק של כ-25 קילומטר מבאר שבע (כחצי שעה נסיעה).

היישוב אופקים: אופקים נוסדה (נולדה) בשנת 1955. התושבים הראשונים היו עולים חדשים שבאו מצפון אפריקה. הם הגיעו לישראל באונייה לנמל חיפה, ומשם הביאו אותם באוטובוסים או במשאיות לנגב. הנגב, הנמצא בדרום ישראל, הוא אזור גדול. אין בו מים, אין בו הרבה תושבים, ובקיץ חם בו מאוד. בנגב הייתה אז עיר אחת, שהייתה קטנה מאוד: באר שבע, וכמה יישובים צעירים וקטנים, בעיקר קיבוצים ומושבים. עד לפני שלוש שנים היו באופקים כ-15,000 תושבים. אחר כך הגיעו לעיירה עוד כ-4,000 עולים חדשים. בשנת 1990 התחילו לבנות הרבה מאוד בתים באופקים. בנו מאות דירות חדשות, ובאמת לכל 4,000 העולים שהגיעו מ-1991 עד 1993 יש דירות נוחות וטובות. עדיין יש בעיה עם מקומות עבודה. כמו אופקים יש עוד ערי פיתוח במדינת ישראל, בצפון וגם בדרום.

דוגמאות לתרגילים:

בחר בהגדרה המתאימה -

עיר פיתוח היא (1) עיר פתוחה (2) עיר קטנה שצריך לפתח (3) עיר בנויה (4) עיר גדולה; נגב (הוא (1) מגבת (2) שם עיר (3) אזור בדרום הארץ (4) אזור בצפון הארץ וכו'.

כתוב נכון או לא נכון -

מדינת ישראל נוסדה (נולדה) בשנת 1946 (נכון/לא נכון), יש באופקים יותר מ-10,000

אפשרות של ביקור במקום, בהדרכת אנשי היישוב. שילוב הלמידה העיונית בביקור ביישובים יעשה את השיעור לאפקטיווי ביותר. כדאי גם לדאוג שיהיו מול התלמידים או בידיהם מפות של היישובים שבהם נערך הביקור מפות כאלה נמצאות במועצות ובעיריות, והמורה יעזור בהן רבות. מפות כאלה יחזקו אצל התלמידים את מה שכבר למדו בנושא המפה. מובן שבעת הכנת השיעור, על המורה לעיין בעצמו היטב במפה ולשקול מה ידגיש בה ועל מה יוותר.

מערך לשיעור מבוא: המורה יגדיר באוזני התלמידים את הנושא ויסיביר שקיימות צורות התיישבות שונות בארץ. השוני הוא בעיקר באורח החיים.

המורה יציין את הצורות השונות: עיר, מושב-כפר (כולל גם מושבה ששמרה על אופיה הכפרי), קיבוץ, ויעמיד את התלמידים על כך שלכל צורת התיישבות יש סימן משלה במפה (התלמידים יעינו עם המורה בימקראי שבשולי המפה). כדי להראות זאת בבהירות, המורה יתלה על הלוח פלקאט ובו כתובות צורות התיישבות ולציין סימניהן. (מובן שהסימון בפלקאט צריך להתאים בדיוק לסימנים המופיעים במפות שבידי הלומדים). לאחר מכן, המורה יבקש מן הלומדים לעיין במפות שלהם ולציין שני יישובים השייכים לכל צורת התיישבות. המורה ימלא את הטבלה לפי תשובות התלמידים:

| עיר | מושב-כפר | קיבוץ |
|-----|----------|-------|
| | | |

לאחר מכן, המורה יצביע על המקום שבו נמצא אזור המגורים של התלמידים במפה. בתוך אזור מצומצם זה (למשל, אזור נתניה). הוא יבקש מהם למצוא צורות התיישבות שונות. בטבלה מן הסוג ששורטט לעיל, הוא ישבח את תשובותיהם: עיר - נתניה, חדרה..., כפר-מושב: אביחיל, מכמורת, כפר ויתקין..., קיבוץ: מעברות, העוגן, משמר השרון... אחר-כך המורה ידגיש בקו את היישובים שילמדו בכיתה כדגמים לצורות התיישבות (למשל, נתניה כדגם לעיר, כפר-ויתקין - למושב, העוגן - לקיבוץ).